

Európai győzelemtől – európai biztonságig

Harminc éve, hogy a területileg és időtartamában leghatalmasabb kiterjedésű, az emberiség történetében a legsúlyosabb áldozatokkal s politikai szempontból a legmesszebbmenő következményekkel járó háború véget ért. Három évtizede, hogy elhallgattak az ágyúk Európában, de a második világháború története, politikai és katonai kérdései iránt az érdeklődés nemhogy csökkent volna, hanem ellenkezőleg, fokozódott. Természetes, hogy a legkülönbözőbb beállítottságú egyének felvetik a kérdést: ki és milyen célok érdekében robbantotta ki a háborút, miként kovácsolódott ki az antihitlerista erők összefogása és győzelme, milyen tanulságokat lehet és kell levonni a közelmúlt eseményeiből, hogy megakadályozzák egy új világháború kitörését?

A második világháború történetének megismerése — a gyakorlatilag áttekinthetetlen gazdagságú szakirodalom s a nagyközönség számára is hozzáférhető népszerűbb kiadványok, memoárok, irodalmi művek még inkább felmerhetetlen tömegének tanulmányozása révén — végeredményben nem öncélú szellemi erőfeszítés. Ennek nyomán valamivel könnyebbé válik a jelenkor legégetőbb feladatainak tudatosulása: a népek békéjének és biztonságának megvédése és megerősítése.

Anélkül, hogy az 1939—1945 közötti nagy konflagráció csak futólagos bemutatására is vállalkozhatnánk, éppen a jelenlegi feladatok szempontjából utalnunk kell e háború néhány jellemző vonására és tanulságára. A marxista alapállású történészek és politológusok megállapításai lényegében egyeznek abban — ha vannak is eltérések a részletkérdések értelmezésében —, hogy a második világháború a maga bonyolult társadalmi-politikai megnyilatkozásaival a kapitalizmus általános válsága talaján, annak kifejeződésékként keletkezett, amikor már létezett egy hatalmas szocialista állam — a Szovjetunió. Ezért az ellentmondások két csoportja robbant ki benne: először a két imperialista csoportosulás között, másodsor pedig a tőkés világ és a szocialista szovjet állam között fennálló ellentmondásoké.

A történelem megcáfolhatatlanul bizonyítja — és ebben a valóság feltárásában messzire elmenő, haladó polgári szakemberek is egyetértenek, s így objektíve a marxistákhoz közeledő álláspontot foglalnak el —, hogy a háború előkészítője a nemzetközi imperializmus. Kirobbantásáért a legfőbb felelősség a fasiszta államokra hárul, élükön a hitleri Németországgal, valamint az imperialista Japánnal. Nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni, hogy a tőkésországokban az első és a második világháború közötti időszakban a politikai erőket a polgári demokrácia és a fasiszmus elkülönülése jellemezte. A monopolista burzsoázia reakciós körei hatalomra segítették Mussolinit és Hitlert. A munkásosztály vezetésével a fasiszmus útjának eltörlesztésére számos kapitalista berendezkedésű országban a lakosság legkülönbözőbb társadalmi erőit tömörítő széles népfront jött létre.

Ebben a történelmi helyzetben sajátosan alakult a háború jellege, politikai célja. Bár a német fasiszmus kirobbantotta háború a világ újrafelosztásáért indított harcként kezdődött, elkerülhetlenül antifasiszta, felszabadító jelleggel kellett öltönie. A világ népei előtt két lehetőség állt: vagy a fasiszta „új rend” uralma alatt élnek, vagy szabadok maradnak — jóllehet a burzsoá demokrácia keretei között. Ez a körülmény eleve megszabta a háború döntő politikai céljait és formáját. Annak nyomán, hogy az agresszió áldozatául esett országok népeivel együtt a világ első szocialista állama is élethalálharcot vívott a fasiszmus ellen, a küzdelem még elszántabbá vált, s egyes reakciós polgári körök mesterkedései ellenére antifasiszta jellege következetessé lett és elmélyült.

Ma már közismert, hogy az imperialista országok politikája akadályozta meg az európai kollektív biztonság megteremtését. A nyugati kapitalista nagyhatalmak uralgó köreinek szovjetellenes állásfoglalása vezetett el a müncheni alkuhoz, amely utat nyitott a nácioknak kelet felé, de amely után már a háborút nyugaton sem lehetett elkerülni. A hitleri fasiszmus és a japán imperializmus szélsőséges, az angol-amerikai és más nyugati tőkés érdekeket alapjaikban veszélyeztető akciói, a szovjet hadsereg védelmi harcainak sikerei és katonai-anyagi potenciáljá-

nak sok nyugati politikustól nem várt megnyilatkozása, a világ katonapolitikai helyzetének alakulása az antifasiszta koalíció létrehozásához vezetett. A koalíció megteremtése és további működése akadályoktól, megtorpanásoktól és feszültségektől, ellentmondásoktól nem mentes történelmi folyamat. A Hitler ellen fellépő államok (a világtörténelem legnagyobb koalíciója) több tekintetben eltérő háborús célokért harcoltak. A nyugati szövetségesek vezető polgári csoportjai az imperializmus legféltelenebb válfaját, a fasiszmust megtestesítő országok elleni küzdelemben döntő mértékben befolyásuk megvédélmezésének, illetve kiterjesztésének szempontját tartották szem előtt. Kézénfekvő, hogy az antifasiszta koalíció belső viszonyait a benne részt vevő nyugati kapitalista államok és a Szovjetunió eltérő céljaiból következő kettős tendencia — közeledés—távolodás — s ezek mindenkori kölcsönviszonya határozta meg. Jóllehet az antifasiszta koalíció szorosabbra fűzésének ügyét egyes nyugati politikusok már a kezdeti időszakban is akadályozni igyekeztek, akkor inkább a közeledés tendenciája állott előtérben. A háború második szakaszában is az összefogás politikája volt az alapvető. 1945 tavaszán az elbai találkozó, a hitlerista Németország leverésének befejezése, az Egyesült Nemzetek Szervezetének San Franciscó-i megalakulása alapján véve a szövetségesek egy-ségét tanúsította.

A „tengelyhatalmak“ fasiszta, a világ népeinek függetlenségét, végső fokon állami-nemzeti létét fenyegető katonai erőinek megfékezése és szétzúzása az anti-hitlerista koalíció, a megszállt országok nemzeti-felszabadító háborúja, az antifasiszta ellenállási mozgalmak, a népi-nemzeti felkelések együttes érdeme. Kétségbevonhatatlan jelentőségű és a legmesszebbmenő elismerést érdemli a szívós kitartással vívott „csata Angliáért“, a szövetségesek észak-afrikai hadjárata, a maga nemében a történelemben páratlan nagy normandiai partraszállás, a földközi-tengeri és a csendes-óceáni nehéz hadműveletek sorozata. Ezek igen lényeges szerepet játszottak a hitleri Németország és az imperialista Japán ellen vívott háborúban és végleges szétzúzásukban. A Román Kommunista Párt Programja ezzel a kérdéssel kapcsolatban megállapítja: „A szövetségesek partraszállása és a hitlerista hadseregek ellen különböző frontokon elért sikerek szintén erőteljesen befolyásolták a háború menetét. Fontos szerepe volt az európai népek antifasiszta harcának, a partizánmozgalomnak, amely erős csapásokat mért a hitlerista hadigépezetre; a népi erők jelentősen előmozdították az antifasiszta háborúban aratott győzelem általános ügyét.“

Mindemellett a második világháború problémáit tudományos objektivitással megközelítő szakemberek s a világhözvélemény józanul gondolkodó többsége előtt világos, hogy e gigászi küzdelem részét a Szovjetuniónak a hitleri Németország elleni, húszmillió szovjet ember életét követelő honvédő háborúja képezte. A keleti arcvonalon játszódtak le a háború fő eseményei, amelyek döntő befolyással voltak a világon folyó élethalálharc egész menetére és a háborúban aratott végső győzelemre. A Román Kommunista Párt Programja így fogalmazza meg ezt az álláspontot: „A szovjet hadsereg — amely a háború nehezét viselte és a legjelentősebben járult hozzá Németország legyőzéséhez — ragyogó győzelmeivel erőteljesen befolyásolta az antifasiszta harc általános kimenetelét.“

A második világháború menetére jelentősen kiható aktust képviselt — a világ különböző térségeiben egymást követő drámai események között — az 1944 augusztusában hazánkban kirobbant nemzeti antifasiszta és antiimperialista fegyveres felkelés. Ennek győzelme nemcsak megnyitotta az utat népünknek a náci Németország uralma alóli felszabadulásához, a gyökeres forradalmi-társadalmi változások megvalósításához, hanem biztosította a román hadsereg bekapcsolódását is az antihitlerista háborúba. Mindez meggyorsította a fasiszta front összeomlását Európának ebben az övezetében, megghiúsította a náciknak és kiszolgálóiknak azt a próbálkozását, hogy Románia területén védelmi stratégiájuk újabb vonalát építsék ki, lehetővé tette a szovjet csapatok gyors előnyomulását a Balkánon és a kontinens belseje felé.

A román hadsereg összes anyagi és emberi erőivel csatlakozott a Vörös Hadsereghez, s azzal vállalva küzdött az ország egész területének felszabadításáért, majd súlyos áldozatokat hozva (több mint százhatvanezer hősi halott) harcolt az antihitlerista koalíció keretében a náci Németország végleges legyőzéséig.

1945. május 9-én a hitlerista Németország kapitulált, a második világháború véget ért Európában. Nem volt a történelem folyamán még háború, amely olyan szörnyű szenvedést jelentett volna az emberiség számára, mint a második világháború: közel ötvenmillió halott, nyolcvanmillió sebesült és nyomorék, nem említve az óriási anyagi károkat. Soha egyetlen háború sem okozott annyi rombolást, mint ez. Éppen ezért, még nem volt olyan háború a történelem folyamán, amely ennnyire figyelmeztette volna az emberiséget, hogy mi lehet a következmé-

nye, ha a szélsőségesen reakciós, pusztító erők kerülnek hatalomra, ha a fasizmussal szemben nem tömörülnek közös frontba a demokrácia, a haladás hívei, az emberi értékek védelmezői, az antifasizmus valamennyi képviselője.

De a háború igazi befejezését a megalapozott béke megvalósítása jelenthette. Ehhez pedig az kellett, hogy az antifasiszta koalíció eszményei váljanak az új világ vezető elveivé, hogy a győztesek méltóak és hűségesek maradjanak az antifasiszta háború legnemesebb céljaihoz. Így természetes a háborúellenes, antifasiszta, demokratikus, radikális haladást sürgető hangulat térhódítása. Ez sok országban összefonódott a tőkés rendszer elleni fellépéssel, ami győztes forradalmakhoz — végeredményben a szocializmus világrendszere kialakulásához — vezetett. Az imperializmus gyarmati rendszerében pedig új szakaszba lépett és feltartóztathatatlan ütemben bontakozott ki az antikolonialista, nemzeti felszabadító forradalom, megkezdődött a gyarmati birodalmak végleges széthullásának időszaka. Annak ellenére tehát, hogy a győztes félhez igen erős imperialista hatalmak is tartoztak, a világháború befejezésével az erőviszonyok alapján az imperialista világrend rovására tolódtak el.

Az események ilyen alakulása nyilván nyugtalanította az imperialista köröket. Az a szándékuk, amely a Szovjetunió, valamint a világ más szocialista, demokratikus forradalmi erőinek befolyása és szerepe korlátozására vagy éppen visszahozására irányult, már megnyilvánult a hadműveletek befejezésével, a győzelem utáni világ újrendezésével, a népek önrendelkezési jogával s más alapvető problémákkal kapcsolatos állásfoglalásukban és gyakorlatukban. Az amerikai atombomba felhasználása a már lényegében legyőzött Japán ellen elsősorban nem a hadműveletek elhúzódnásának a megelőzését szolgálta, hanem annak szemléltetését, hogy a katonai helyzet a háború alatti koalíción belül gyökeresen megváltozott az ő javukra. A győztes imperialista szövetségesek táborában is megváltoztak az erőviszonyok. A háborúból megtépázottan, meggyengülve kikerült partnerei rovására nyomasztóan előtérbe került, megnövelte befolyását az Amerikai Egyesült Államok.

Ebben az atmoszférában az antifasizmus, amely — ha számos ellentmondás és ellentét közepette is — a fő szerepet játszotta a világháború éveiben, megszűnt alapvető tényező lenni. A háború befejeztével ismét előtérbe nyomulhatott a kapitalista és a szocialista rendszer közötti fő ellentét. Emellett természetesen a továbbiak során is fennmaradt, sőt mind nagyobb szerepet kapott az imperializmus, valamint az antiimperialista, monopolistaellenes, demokratikus és különösen az antikolonialista erők közötti ellentét.

Az imperialisták és a Szovjetunió, valamint a forradalmi útra tért országok közötti ellentétes törekvések a háború utáni időszak kezdetén elsősorban a nemzetek közti együttműködés elvi és szervezeti problémáinak, a békeszerződések előkészítésének és megkötésének, valamint a német kérdés megoldásának szentelt különböző nemzetközi konferenciákon ütköztek össze. Gyors ütemben rajzolódik ki a két tábor, és a köztük mind élesebb formákat öltő politikai-diplomáciai harc egyre világosabban úgy jelentkezik, mint a nemzetközi méretekben kibontakozó osztályharc kifejeződése. Ilyen körülmények között a két tábor közti diplomáciai kapcsolatok vitelében két lehetőség adódik. Az egyik: a résztvevők keresik a közös érdekeket, a közös tevékenység lehetőségét, azaz megegyezésre törekednek. Ez az álláspont érvényesült a második világháború alatt, s vezetett el a szövetségesek antifasiszta frontjának megteremtéséhez és fenntartásához. A másik: az elválasztó, ellentétes érdekek, mozzanatok előtérbe helyezése; ez természetesen az ellentétek éleződéséhez, esetleg szakadáshoz és nyílt szembenálláshoz vagy éppen összeütközéshez vezet.

A szocializmus táborra a háború alatti antifasiszta szövetség politikájának szer- ves, az új helyzetnek megfelelő folytatását, a békés egymás mellett élés elvének alkalmazását hirdette. Az imperialista hatalmak vezető csoportjai — az egy ideig birtokukban levő nukleáris monopóliumból adódó erőfölényükre számítva — egy szakadatlanul a nyílt fegyveres konflagráció határát súroló állapotot idéztek elő, egy új világháború előkészítésének és megvívásának stratégiája és taktikája politikáját, diplomáciáját alkalmazták. Ennek nyomán több mint negyed évszázadon át a nemzetközi életben uralkodóvá vált az az állapot, amit „hidegháború“-nak szoktak nevezni. („Hivatalos“ meghirdetésére 1946. március 5-én, Churchill fultoni beszédében került sor, amely valósággal a hidegháború hadüzenete volt.) Ebben az időszakban, ennek a vonalvezetésnek a nyomán rendkívül kiéleződött az osztályharc a politikai-diplomáciai, gazdasági, kulturális és más kapcsolatok terén. Osztályellentétek ütköztek meg világméretekben, egyszersmind nemzeti osztályellentétek éles formákat öltő küzdelme zajlott szinte valamennyi országban. De a világ mégsem oszlott két világosan elhatárolt — önmagában külön-külön homo-

gén — táborra, amelyben az egyik oldalon a kapitalista rendszerű államok, a másikon a szocialista országok tömörültek volna. Nem ereszkedett le — mint Churchill írta 1945. május 12-én Trumannak küldött táviratában — a „vasfüggöny”, amely hermetikusan elzárta volna egymástól a két tábor. Ennek magyarázata a kapitalista országokon belüli osztályérdekek mérlegének alakulásában, sajátos és haladást képviselő nemzeti törekvések jelentkezésében és nem utolsósorban a volt gyarmati, függő országok népeinek antikolonialista, antiimperialista, függetlenségre és felemelkedésre irányuló törekvésében keresendő. Tagadhatatlan, hogy a polgári politikuskok soraiban is voltak józanul gondolkodó és megegyezésre hajló, az erőfitogtatást és fenyegetést elítélő elemek.

Az uralkodó szemlélet azonban az antikommunizmusban fogant, embargó-, támaszpontrendszer kiépítését és fenntartását kovácsozó politikában öltött testet. Ez együtt járt a fegyverkezési hajszára tudatos fokozásával, „helyi háborúk” kibombantásával, a szocialista országok elleni politikai, ideológiai diverzió állandó napi-renden tartásával. A „hidegháború” lényegében valamilyen „forró béke” gyanánt jelentkezett, amelyben az imperializmus legreakciósabb képviselői a „tömeges megtorlás”, a nyílt háborús fenyegetés, a „táncolás a háború szakadéka szélén” politikáját folytatták.

Az amerikai imperializmus, amely a háború után átvette a kapitalista világban a gazdasági és politikai vezető szerepet, egyben vállalta a világ antikommunista, nemzeti felszabadítás-ellenes zsandárja szerepét is. Hozzákezd Európa-ellenes gazdasági offenzívájához, igyekszik az amerikai tőkétől függő helyzetbe hozni az európai kapitalista államokat (Truman-elv, Marshall-terv), ez persze újabb ellentéteket is szül az Atlanti-óceán két partján. Ennek ellenére, ha nem is akadálytalanul, előrehalad egy bizonyos fajta tőkés integráció amerikai gazdasági, politikai és katonai hegemonia alatt. Így születik meg az Egyesült Államok ún. Külföldi Segélytörvénye alapján egy sor gazdasági jellegű tömörülés-szervezet, amelyek az amerikai tőke behatolását és az ennek megfelelő befolyást biztosítják az európai kapitalista államokban. Mindezeknek katonai kifejezője és betetőzője a támadó jellegű, zárt katonai tömb, a NATO megeremtése (1949. április). Közép-Európában közvetlenül érintkezve és szemben állva létezik a két tábor, amelynek mibenléte még kitapinthatóbbá válik, miután megalakul a KGST, az európai szocialista országok gazdasági együttműködésének, kölcsönös segítségnyújtásának nem államok feletti szervezete (1949. január), amelyhez később csatlakozott a Mongol Népköztársaság és Kuba, megfigyelői minőségben részt vesz munkálataiban Jugoszlávia, majd válaszul a NATO támadó, katonai szervezetére létrejön (1955. május) a Varsói Szerződés, amely az európai szocialista országok nem zárt s kizárólag védelmi célokat követő katonai-politikai szervezete, és a nemzetközi béke fenntartását szolgálja. Ha a kollektív biztonsági rendszer létrejön, ha az ezt garantáló szerződés megkötésére kerül sor, s ha majd a NATO is feloszlik — a Varsói Szerződés, amint azt alakulási okmányának egyik pontja kimondja, automatikusan meg fog szűnni.

A világon kialakult, tizennégy országot magában foglaló szocialista világrendszer gyors ütemben erősödött és fejlődött. A szocialista országok, amelyek Földünk lakosságának több mint harminc százalékát ölelik fel, közel negyven százalékát adják az anyagi javak világtermelésének, s így mind nagyobb a részarányuk az egész modern civilizáció fejlődésében.

Felgyorsulva tört előre a kolonializmus teljes felszámolását célzó nemzeti felszabadító mozgalom. Több tucat volt gyarmati-függő ország vívta ki függetlenségét, lépett a kolonializmus és neokolonializmus elleni harc, az önálló államiság keretében megvalósuló gazdasági-társadalmi felemelkedés nem mindig könnyen járható, megtorpanásoktól és kitérőktől sem mentes úttára. Fokozódik a forradalmi, demokratikus és haladó erők harca, újabb és újabb népek térnek rá a szocialista forradalomra, tovább szűkül a kapitalizmus befolyási köre a világon.

Számottevően erősödött — a hidegháború meg-megújuló támadásai és a megfontolt tervszerűséggel előidézett politikai-diplomáciai konfliktusok nyomán fellépő háborús hisztéria ellenére — a népek békevágya, harca a támaszpontok felhasználása ellen, idegen csapatoknak a nemzeti határok mögé való visszavonásáért és a borzalmas katasztrófával fenyegető termonukleáris arzenál további fejlesztése beszüntetéséért, az atomfegyverek betiltásáért, megsemmisítéséért, az általános és teljes lefegyverzésért.

Különös fontosságú, hogy az ENSZ a valamikori, a hidegháború kezdeti szakaszában amerikai „szavazógépezetből” a szocialista országok meg az új, fiatal, fejlődő államok felvételével mindinkább a népek béke- és szabadságvágyának, felemelkedésre törekvésének fórumává válik.

A béke fenntartásáért, a nemzeti függetlenség kivívásáért és megőrzéséért, a demokratikus, szocialista erők befolyásának növeléséért vívott küzdelemben mindig az első sorokban harcolt a szocializmust építő Románia. Hazánk rendkívül aktív külpolitikát folytatott, s különösen az RKP IX. kongresszusától kezdve számtalan kezdeményező lépést tesz, amelyek nemcsak országunk nagy nemzetközi tekintélyének kialakításához vezettek, hanem a világpolitika alapvető kérdéseinek megoldásában sokszor úttörő szerepet játszanak, és reális hozzájárulást jelentenek a napjainkban megvalósuló kibontakozáshoz.

Az események igen bonyolult és ellentmondásos alakulása, az erőviszonyok további eltolódása arra utal, hogy az utóbbi évtizedben megkezdődött az áttérés a hidegháborúról az enyhülés irányába. De még csak az első, bizonytalan lépésekre került sor. Erről a világpolitikai képről beszélve Nicolae Ceaușescu elvtárs az RKP XI. kongresszusán előterjesztett *Jelentésben* megállapítja: „A jelenkori világ helyzetét a gazdasági, társadalmi, nemzeti és politikai ellentmondások nemzetközi méretű erős kiéleződése jellemzi. Elmondhatjuk, hogy a kapitalista rendszer válsága új szakaszának kezdetén vagyunk, amely a társadalmi élet minden szféráját átfogja és — kisebb-nagyobb mértékben — az összes kontinenseket érinti. Ez a rendkívül bonyolult helyzet nemzetközi síkon gyorsítja az erőviszonyok megváltozásának forradalmi folyamatát a társadalmi haladás javára, a jobb és az igazságosabb világrt sikraszálló erők javára.

Az államok és államcsoportok közötti viszonyok átrendeződésének szakaszában vagyunk. Ez a folyamat fokozza a nemzetközi bizonytalanságot, veszélyezteti a Föld egyes államainak, övezeteinek és kontinenseinek biztonságát, a világ békéjét.

A nemzetközi síkon végbemenő változások ugyanakkor új távlatokat nyitnak meg a társadalom forradalmi átalakulására, elvezetnek annak a harcnak az elmélyüléséhez, amelyet a néptömegek gazdasági, társadalmi és nemzeti érdekeik, a demokrácia megvédéséért folytatnak, erősítik a harcot az imperialista erőszak- és diktátumpolitika, a kolonializmus, a neokolonializmus ellen, a társadalmi és nemzeti felszabadulásért, a béke és a népek közötti együttműködés világának létrehozásáért. [...]

Íme, miért mondható el a nemzetközi kapcsolatokban fennálló súlyos helyzet ellenére is, hogy a mai világban léteznek olyan erők, amelyek képesek elejét venni egy új világégésnek, amelyek biztosíthatják a bonyolult kérdések békés úton, az összes népek érdekében való megoldását. E lehetőségek valóra váltása megköveteli a néptömegek harcának fokozását valamennyi országban, megköveteli, hogy fokozódjék valamennyi nép harca az imperialista erőszak- és diktátumpolitika ellen, a leszerelésért — mindenekelőtt pedig a nukleáris leszerelésért —, egy, az emberiséget példátlan pusztítással fenyegető háború megakadályozásáért, olyan új nemzetközi kapcsolatok létrehozásáért, amelyek alapja az összes népek teljes jogegyenlősége, joguk, hogy saját akaratauknak megfelelően fejlődjenek, s alapja továbbá a demokratikus együttműködés a világon. Megállapítható, hogy ma, inkább mint valaha az emberiség történetében, a népeknek megvan hozzá az erejük, hogy megteremtsek saját jövőjüket és megnyissák az utat az emberi civilizáció új virágzási korszaka előtt.“

A hetvenes évek elején tehát a haladás és a reakció, a szocializmus és az imperializmus közötti küzdelemben a feszültség fő vonalai nem ott és nem olyan formában húzódnak, mint a hidegháború időszakában. A haladás, a szocializmus súlyának növekedése nyomán mind nagyobb teret hódít a békés egymás mellett élés elve. A szocialista országok s az őket támogató békeszerető, demokratikus, forradalmi, nemzeti felszabadításért küzdő erők e kedvező tendencia fenntartására és irreverzibilissé tételére törekednek. Elvi engedmények nélkül, nagyfokú realitással és rugalmassággal, következetesen harcolva, de őszintén együttműködést kívánva folytatják a békés egymás mellett élés politikáját.

Ez nem kitalált taktika, hanem a történelem diktálta törvényeknek a megértése és a hozzájuk való alkalmazkodás. De nem igaz az, a polgári ideológia egyes képviselői hirdette tétel sem, amely szerint a békés egymás mellett élés egy más formája a hidegháborúnak. A hidegháború a kiélezett nemzetközi feszültség állapota, állandó fegyverkezési hajszá, politikai, gazdasági és nemritkán katonai összehúzóerők sorozata. Tehát a hidegháború inkább a háború, semmint a béke szinonimája. Ezzel szemben a békés egymás mellett élés, a kapcsolatok, a kooperáció fenntartása és fejlesztése az egyetlen lehetséges alternatíva nemcsak a világháborúval, ami a jelen körülmények között feltétlenül nukleáris háború formáját öltötené, hanem a hidegháborúval, a háborús zsarolással és az állandó félelemmel szemben is. A békés egymás mellett élés politikájának célja, hogy tartósan garan-

tálja a békét, egységesebbé tegye és valóban demokratikus alapokra helyezze a nemzetközi kapcsolatok egész rendszerét, mert ez felel meg a népek érdekeinek és az atomkorszak követelményének. Ugyanakkor nem elégszik meg azzal, hogy jelenleg nincs háború (világháború). Harcot feltételez az imperialista agresszió ellen, a világháborús veszély valamennyi helyi tűzfészkekének a felszámolását, a vitás kérdések és konfliktusok tárgyalásos rendezését, a fegyverkezési hajzsa megszüntetését, hatékony nemzetközi mechanizmus létrehozását az agresszió megakadályozására. Ez a politika így nem más, mint a harc és az együttműködés dialektikus egysége. Nincs szó az osztályharc feladásáról a békés egymás mellett élés jegyében, hanem annak sajátos formája alkalmazására kerül itt sor, hiszen a proletariátus és a burzsoázia, a szocializmus és a kapitalizmus harca a kommunizmus világméretű győzelmét tart. De a kommunisták ezt a győzelmet úgy akarják elérni, hogy elkerülhető legyen a háború — s ennek a kilátásai ma kedvezőbbek, mint eddig bármikor.

Kizárva a két tábor harcából a fegyveres konfliktust, az olyan eszközök kerülnek előtérbe, mint a széles körű kereskedelem, az ipari kooperáció, a kiterjedt tudományos-műszaki-kulturális kapcsolatok, a szellemi értékek kölcsönös cseréje. Mindez viszont — és itt ismét a harc és az együttműködés dialektikája domborodik ki — sok területen az eddiginél is élesebb harcot vált ki, de bizonyos fokig más formákban, módszerekkel és eszközökkel folyik, mint eddig. De a két rendszer osztályharcának valamennyi formája ma is szorosan összekapcsolódik, kölcsönösen kiegészíti egymást, és a konkrét helyzetnek megfelelően közülük mikor egyik, mikor másik kerül előtérbe. Így például a kelet—nyugati gazdasági-kulturális kapcsolatok jelenlegi bővülése együtt jár a két rendszer ideológiai harcának kieleződéssel.

A szocialista országoknak, a forradalom és a béke erőinek messzemenő érdekei fűződnek a békés egymás mellett élés és a kölcsönös előnyökre épülő együttműködés elvének és gyakorlatának további kiszélesítéséhez, mert minél inkább érvényesül ez, annál inkább megvalósulhat a be nem avatkozás, a szuverenitás, az egyenjogúság.

Románia mint szocialista ország nemzetközi tevékenységében következetesen előtérbe helyezi az együttműködési kapcsolatok fejlesztését az összes szocialista országokkal. Ez megfelel mind népünk érdekeinek, mind pedig az új társadalmi rendet építő többi nép érdekeinek, a szocializmus és a béke általános ügyének. Ugyanakkor Románia jelentős részt vállal a jelenkori világban kialakuló, új alapokon nyugvó nemzetközi rend megteremtésében. Ezt Nicolae Ceaușescu elvtárs az RKP XI. kongresszusán előterjesztett *Jelentésben* világosan megfogalmazza: „Az a szilárd elhatározás lelkesít bennünket, hogy az elkövetkező időszakban is a békés egymás mellett élés elvének szellemében lépünk fel a sokoldalú együttműködés elmélyítéséért valamennyi állammal, tekintet nélkül társadalmi rendszerükre, mert úgy véljük, hogy ez megfelel a kölcsönös érdekeknek, az általános haladás, a világbéke ügyének. Kapcsolatainkat valamennyi állammal következetesen a teljes jogegyenlőség, a nemzeti függetlenség, a nemzeti belügyekbe való be nem avatkozás, a kölcsönös előnyök, az erőszak és az erőszakkal való fenyegetőzés mellőzésének elveire, minden egyes nép ama joga tiszteletben tartásának elveire építjük, hogy saját akaratának megfelelően, minden külső beavatkozás nélkül határozza meg gazdasági és társadalmi fejlődését, ama jogára, hogy szabad, független életet teremtsen. Mindezek az elvek, amelyek az utóbbi időben csaknem egyöntetű elismerésnek örvendenek, mind erőteljesebben érvényesülnek az egyedüli olyan elvekként, amelyek alkalmasak arra, hogy új együttműködési kapcsolatokat biztosítsanak a népek között, s biztosítsák a világ békéjét.”

Napjaink egyik — sürgősen megoldásra váró — problémája, hogy hangsúlyozottabbá vált a fejlett és a fejlődő országok közti szinteltolódás. Egyes országok elmaradottságát az imperialista, kolonialista, neokolonialista politika, a múltbeli méltánytalan viszonyok okozzák. A nagy szinteltolódás feszültségforrásként szolgál, s a fejlődésben elmaradott országok gyorsabb gazdasági-társadalmi haladásának biztosítása nemcsak az illető népek érdeke, hanem az egész emberiség fejlődésének, az együttműködés és a tartós béke meghonosításának is elsődrendű feltétele az egész világon. Mindez megkívánja, hogy az egyenlőség elvei alapján rendezzék a kérdéseket, valamennyi állam részvételével egy új gazdasági és politikai világrendet honosítsanak meg, demokratizálják a nemzetközi viszonyokat, dolgozzák ki a gyökeresen új nemzetközi jogszabályokat — a világon bekövetkezett változásokkal összhangban.

A jelenkori élet egy másik fontos problémája — az enyhülés, a béke elsődrendű feltétele, valamennyi nép létfontosságú ügye — az általános leszerelés és

elsősorban a nukleáris leszerelés. Bár évek óta folynak ebben az olyan nagy kihatással bíró kérdésben tárgyalások — Genfben és más nemzetközi fórumokon —, tovább tart a fegyverkezés, újabb és újabb pusztító fegyvereket halmoznak fel. A fegyverkezési-katonai kiadások — az ENSZ legutóbbi adatai szerint — elérték az évi mintegy 270 milliárd dollárt. Ez súlyos terheket hárít valamennyi nép vállára — a tőkés országokban fokozódó infláció, elmélyülő gazdasági válság is jórészt az ilyen kiadások növekedésére vezethető vissza —, s a tömegpusztító fegyverek további felhalmozása közvetlenül fenyegeti a nemzetközi biztonságot, a békét.

Valamennyi nagy nemzetközi kérdés — beleértve olyan regionálisnak tűnő, de az egész emberiség életére kiható problémákat is, mint például a Közel-Kelet konfliktusai — megoldásában, egy új nemzetközi rend létrehozásában, az államközi kapcsolatok demokratizálásában egyre fontosabb feladatok hárulnak az Egyesült Nemzetek Szervezetére s más nemzetközi szervezetekre. Ez szükségessé teszi — amint azt hazánk képviselői ismételten hangsúlyozták, s amit az RKP XI. kongresszusának dokumentumai tételesen megfogalmaznak — az ENSZ tevékenységének javítását, demokratizálását és szerepének növelését. Ettől elválaszthatatlan az az objektív történelmi tendencia, amelyet a Román Kommunista Párt és államunk dokumentumai számtalan esetben megfogalmaztak, s amelyet a párt *Programja* is hangsúlyoz: a kis és közepes országok szerepének szüntelen növekedése az összes nemzetközi kérdések megoldásában. Ennek a tendenciának a kidomborítása együtt jár a nagy országoknak a világpolitika küzdőterén betöltött nagyobb szerepe és felelőssége elismerésével. De az események, az erőviszonyok alakulása kétségtelenül arra mutat, hogy elképzelhetetlen és túlhaladott az olyan vélemény, amely szerint néhány nagyhatalom eldöntheti az emberiség sorsát. Ebben minden nép érdekelt, s mind tevékenyen részt kell vennie minden népnek, minden országnak, függetlenül nagyságától, lakosainak számától, társadalmi politikai berendezkedésétől.

A világpolitikai helyzet elemzése arra a következtetésre vezet, hogy a szocialista és más haladó erők tevékenysége, befolyásának növekedése nyomán az utóbbi években kétségtelenül az enyhülés folyamata körvonalazódik, de csak a kezdetén tart. A világban még sok megoldásra váró kérdés van, amelyek az egész emberiséget súlyos következményekkel fenyegető háborúkhoz, végső soron termonukleáris világháborúhoz vezethetnek. Amíg léteznek imperialista, kolonialista, neokolonialista reakciós erők, amelyek még nem mondtak le a régi politikáról, a világban fennmarad a háborúk veszélye, beleértve egy új világháború veszélyét is.

Ebből kiindulva következetes fellépésre van szükség — s ebben Románia Szocialista Köztársaság, más szocialista országokkal együtt, az első vonalban halad — az enyhülés folyamatának megszilárdításáért, a nemzetközi élet vitás, komplex kérdéseinek tárgyalásos megoldásáért, az erőszak és az erőszakkal való fenyegetés módszerének kiküszöböléséért, az összes népek egyenlőségén alapuló békes együttműködési politika érvényre juttatásáért, a világban biztosításáért. Ezen az úton haladva, mindegyik szocialista országnak elsődleges feladata az összes szocialista országok egységének és szolidaritásának állandó erősítése. „Abból indulunk ki — állapítja meg Nicolae Ceaușescu elvtárs —, hogy minél nagyobbak azok az eredmények, amelyeket minden egyes szocialista ország a gazdasági-társadalmi fejlesztés útján elér, minél szélesebbkörűen fejlődik nemzetközi együttműködésük, annál erőteljesebben növekszik a szocializmus ereje, nemzetközi tekintélye.“

Szem előtt tartva a jelenlegi nemzetközi helyzetet, a szocialista országoknak erősíteniük kell, korszerű harci eszközökkel kell ellátniuk hadseregeiket, állandóan emelve azok harckésztségét és politikai színvonalát. A szocialista ország hadseregének feladata a szocialista vívmányok, a haza szabadsága, területi épsége, szuverenitása megvédése, mindenféle imperialista támadás kísérletének a visszaverése. Ennek a hazafias feladatnak a teljesítése összefonódik azokkal az internacionalista kötelezettségekkel, amelyek a fennálló feszültségi állapotokból, valamint egyes új agressziók és háborúk veszélyéből következnek. Kézenfekvő tehát az összes szocialista országok s más békeszerető országok hadseregei együttműködésének további kiszélesítése. A szocialista Románia következetesen erre törekszik. Ennek az erőfeszítésnek fontos eleme az együttműködési kapcsolatok fejlesztése a Varsói Szerződésben részt vevő szocialista országok, az illető államok hadseregei között, kiindulva az egyes nemzeti hadseregek fejlesztésének és erősítésének, az egyes népek védelmi és harci kapacitása növelésének szükségességéből. Ugyanakkor követelményként merül fel a katonai tömbök felszámolásáért vívott harc elmélyítése.

A világ egészében kialakuló nemzetközi viszonyoknak — bár sajátos, de szerves — része és sok vonatkozásban döntő befolyásolója az európai helyzet. Ez teljesen nyilvánvaló, mert — mint ahogy Nicolae Ceaușescu elvtárs mondotta — „Nem

hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy Európában e században két világháború zajlott le, pillanatnyilag pedig itt, ezen a kontinensen összpontosulnak a történelemben eddig ismert legerősebb fegyveres erők és legnagyobb fegyverkészletek, beleértve a nukleáris fegyvereket is. Íme, ezért véljük úgy, hogy a kontinens összes államainak, összes kormányainak és összes népeinek a leghatározottabban kell cselekedniük a reális európai biztonság megteremtéséért, olyan politikai légkör kialakításáért, amely elhárítja egy újabb háború veszélyét, biztosítja a békét a kontinensen és az egész világon.“

A második világháború európai része befejezésének harmincadik évfordulója, a jelek szerint, időben csaknem egybeesik az európai biztonsági konferencia sikeres munkálatainak zárószakaszával. Mint Nicolae Ceaușescu elvtárs a március 6-án tartott népgyűlésen mondott beszédében kijelentette: „Megelégedéssel üdvözljük az európai biztonsági konferencián elért haladást, s reményünket fejezzük ki, hogy a legrövidebb időn belül olyan világos dokumentumokat dolgoznak ki, amelyek tartós, biztos alapját jelentik majd az összes európai népek jövőbeli békes egymás mellett élésének, új szakaszt nyitnak az együttműködés előtt a kontinensen és szerte a világon. Azt óhajtjuk, hogy a legrövidebb időn belül sor kerülhessen a harmadik, magas szintű szakaszra, amely az európai biztonsági konferencia munkálatainak sikeres befejezését jelenti majd, megteremtve a kedvező keretet a kontinens államai közötti új kapcsolatok reális megvalósításához. Egy ilyen irányú fejlődés teljesen megfelel az összes európai nemzetek, az egész világ érdekeinek, s ezért szilárd elhatározásunk mindent megtenni azért, hogy hozzájáruljunk a népek e létfonosságú óhajának megvalósításához, az összes európai nemzetek közötti békéhez és együttműködéshez.“

A történelem nem ismétli meg önmagát. De menetének tanulságait — ha nem is mindig könnyen — megértik a népek, az emberek. Ahogy a több mint három évtizeddel ezelőtti nehéz időkben győzött a józan ész, a százmilliók sorsának a haladás irányába vezetését sürgető történelmi parancs, s igazságos háborújában győzött az antifasiszta koalíció — ma úgy formálódik ki és kerekedik felül a béke és együttműködés érdekeit szolgáló, nem ellentmondásoktól mentes, de a jövőbe mutató politikai szemlélet és gyakorlat. Sok jel arra utal, hogy most nekünk is, mint akkor a fasiszmus ellen harcolóknak, nemcsak a magunk, hanem az utánunk következők sorsa alakításában is döntenünk kell, s ez ismételten figyelmeztet arra, amit pártunk főtítkára így fogalmazott meg: „Nagy felelősséget viselünk népeink, az egész emberiség előtt, s ezért mindent meg kell tennünk, hogy utat nyissunk az együttműködés és béke korszaka felé, a társadalmi és nemzeti igazság és szabadság világába.“

Aradits László rézdomborítása